

Asia: VN/25987/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi tartuntatautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi tartuntatautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotettaisiin säädettäväksi uusi tartuntatautilaki. Tartuntatauilainsäädännön kokonaisuudistuksen tavoitteena on vahvistaa kansallista kykyä torjua tartuntatauteja tehokkaasti ja oikea-aikaisesti. Tavoitteena on sekä vastata päivittäisen tartuntatautien torjuntatyön tarpeisiin että mahdollistaa nopea reagointi ja riittävät toimivaltuudet paikallisten ja laajojen epidemioiden sekä pandemioiden torjumiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö ja Liikenne- ja viestintävirasto ovat osallistuneet lakiuudistusta valmistelleen työryhmän työhön. Tartuntatautien torjuntaan liittyvät kysymykset nousivat liikenteen alalla vahvasti esille koronapandemian kaudella. Tuolloin päädyttiin säätämään tartuntatautilakiin väliaikaisia pykäläiä, jotka koskettivat nimenomaan liikenteen toimijoita, ja virastolla oli niiden pykäläien toimeenpanossa rooli.

Liikenteen palveluiden merkityksellisyys yhteiskunnan toimivuuden kannalta tunnistettiin tuolloinkin. Joukkoliikenteen merkitys esimerkiksi koululaisille, opiskelijoille ja työssäkävijöille erityisesti suurissa kaupungeissa on suuri, ja harvempaan asutuilla alueilla tärkeässä asemassa ovat muun muassa koulukyydit ja taksipalvelut. Poikkeuksellisissa epidemioissa, pandemioiden tai muissa tartuntatauteihin liittyvissä vakavissa terveydenhuollon häiriötilanteissa on hyvä, että kuljetuspalveluihin liittyviin toimenpiteisiin on varauduttu ja niiden vaikutuksia on arvioitu.

Liikenne- ja viestintäviraston näkökulma esityksen tarkastelussa

Virastolla ei ole huomioita jatkuvaa tartuntataudin torjuntatyötä koskevista säännöksistä, kuten rokotuksista, terveystarkastuksista, laboratoriotoiminnasta tai muista vastaavista selkeästi muiden viranomaisten toimialaan keskittyvistä kysymyksistä.

Liikenne- ja viestintävirasto on keskittynyt tarkastelussaan seuraaviin pykäliin:

- 12 §: Eräiden valtion viranomaisten osallistuminen tartuntatautien torjuntatyöhön
- 25 §: Tiedonsaantioikeus epidemian havaitsemiseksi, selvittämiseksi ja tartunnan jäljittämiseksi
- 71 §: Henkilöliikenteen liikennevälineitä koskevat hygieniatoimenpiteet epidemian leviämisen ehkäisemiseksi
- 73 §: Määräys hygieniatoimien tehostamisesta henkilöliikenteen liikennevälineissä
- 84 §: Tiloja ja toimintaa koskevien torjuntatoimien valvonta
- 85 §: Tarkastukset ja tiedonsaantioikeus
- 86 §: Määräykset ja pakkokeinot
- 100 § Kansainvälinen yhteistyö.

Liikenne- ja viestintävirasto katsoo, että sille esitetty viranomaisrooli, joka aktivoituu poikkeuksellisissa epidemioissa, pandemioissa tai muissa tartuntatauteihin liittyvissä vakavissa terveydenhuollon häiriötilanteissa, on tarkoituksenmukaisella tavalla 12 §:ssä kuvattuna. Virasto osallistuu tartuntatautien torjuntaan sille tartuntatautilaissa tai muussa laissa säädetyn toimivallan rajoissa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Ehdotetun 25 §:n 3 momentissa säädettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän tartuntatautiyksikön oikeudesta saada salassapitosäynnösten estämättä liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 2 §:ssä tarkoitettua kuljetuspalvelun ja liikennepalvelun tarjoajalta ja ilma-aluksen tai muun aluksen omistajilta, haltijoilta ja käyttäjiltä hallussaan tai saatavilla olevat matkustajina olleiden henkilöiden henkilötunnukset, nimet, syntymäajat ja heidän yhteystietonsa, jos se on epidemian leviämisen ehkäisemiseksi tai matkustajien terveyden suojelemiseksi välttämätöntä. Liikenne- ja viestintävirasto pitää vaatimusta onnistuneesti muotoiltuna, koska se ei aseta toimijoille uusia veloituksia tällaisten matkustajatietojen keräämisestä tai säilyttämisestä, vaan viittaa toimijoiden hallussa tai saatavilla oleviin matkustajia koskeviin tietoihin, ja rajaa tiedonsaannin vain tilanteisiin, jossa sitä pidetään välttämättömänä epidemian leviämisen estämiseksi tai matkustajien terveyden suojelemiseksi.

Nyt 71 §:ssä ehdotetut hygieniatoimet perustuvat koronapandemian aikana noudatettuihin hyviin käytäntöihin ja väliaikaisiin säännöksiin, ja Liikenne- ja viestintävirasto pitää ehdotusta tarkoituksenmukaisena. Koronapandemian kaltaisen, lähikontaktin kautta helposti tarttuvan taudin aikana joukkoliikenne ja muu julkinen liikenne nousee herkästi huomion kohteeksi, kun niin

matkustajat kuin työntekijätkin ovat liikennevälineessä suljetussa tilassa herkästi kontaktissa muiden ihmisten kanssa. Liikenteen toimijat ottivat koronapandemian aikaan oma-aloitteisesti käyttöön erilaisia hygieniatoimia estääkseen omalta osaltaan tartuntojen leviämistä, ja väliaikaiset säännökset vahvistivat näiden noudattamista.

Liikenne- ja viestintäviraston roolin aktivoitumisen perustana olisi hyvinvointialueen, HUS-yhtymän tai Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arvio, jonka mukaan yleisvaarallisen tai sellaiseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi olisi tarpeen arvioida toimenpiteitä myös julkisessa henkilöliikenteessä. Toimenpiteet olisivat hygieniatoimenpiteitä eli edellytettäisiin liikennevälineen matkustajien käyttöön tarkoitettujen tilojen ja pintojen puhdistamisen tehostamista sekä muiden vastaavien tartuntojen leviämistä ehkäisevien käytänteiden noudattamista, tai edellytettäisiin, että matkustajille tarjotaan mahdollisuus riittävän hygieniatason ylläpitämiseen liikennevälineessä sekä annetaan tartuntojen leviämistä ehkäiseviä käytänteitä liikennevälineessä koskevat toimintaohjeet.

Ehdotetut vaatimukset on kuvattu sopivan yleisellä tasolla, joten säännöstä voidaan soveltaa kunkin tartuntataudin, liikennevälineen ja toiminnan erityispiirteet huomioon ottaen.

Ehdotetun 73 §:n säännökset hygieniatoimenpiteiden tehostamisesta on vastaavasti muotoiltu tarkoituksenmukaisella tavalla niin, että toimija voi toteuttaa veloitteensa asiakasmäärää rajoittamalla, asiakaspaikka- tai tilajärjestelyin taikka muulla toimintansa erityispiirteet huomioon ottavalla tavalla. Toimijan on laadittava hygieniasuunnitelma siitä, miten se toteuttaa toiminnassaan päätöksessä määrätyt veloitteet. Hygieniasuunnitelmia edellytettiin myös koronapandemian aikana, ja virasto pitää hygieniasuunnitelmaa sopivana tapana dokumentoida tartuntojen torjumiseksi tehtävät toimet.

Virasto toteaa, että toiminnan erityispiirteisiin voi liittyä myös kuljetuspalvelun kansainvälinen luonne ja muiden valtioiden viranomaisten samalle kuljetuspalvelulle osoittamat vaatimukset.

Ehdotetun 84 §:n mukaan Liikenne- ja viestintävirasto ja kunnan terveydensuojeluviranomainen valvovat 71 ja 73 §:ssä säädettyjen velvollisuuksien ja rajoitusten sekä niitä koskevien päätösten noudattamista. Tarvittavasta työnjaosta valvonnan toteuttamiseksi voidaan epäilemättä viranomaisten kesken sopia huomioiden valvonnan keinot ja käytettävissä olevat resurssit.

Viranomaisten tarkastuksia ja tiedonsaantioikeuksia koskevasta 85 §:stä virastolla ei ole huomioita.

Ehdotetun 86 §:n 1 momentin mukaan, jos 71 tai 73 §:ssä säädettyjen velvollisuuksien noudattamisessa havaitaan puutteita tai epäkohtia, määräyksen niiden korjaamiseksi voi antaa

Liikenne- ja viestintävirasto, elintarvikevalvontaviranomainen ja terveydensuojeluviranomainen. Saman pykälän 3 momentin mukaan määräyksen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko. Virastolla ei ole myöskään tästä pykälästä erityisiä huomioita.

Ehdotetun uuden lain 100 § koski kansainvälistä yhteistyötä. Tartuntatautien torjunnassa keskeisiä kansainvälinen säännöksiä ovat Maailman terveysjärjestön kansainvälinen terveys sääntö (2005) (SopS 51/2007 ja SopS 39/2005) ja Euroopan unionin tartuntatauteja koskevat päätökset ja säädökset. Tartuntatautien torjunnasta on erityissääntelyä myös liikenteen kansainvälisissä sopimuksissa. Virasto pitää hyvänä, että ehdotetun 100 §:n toisessa momentissa todetaan selkeästi kansainvälisten sopimusten etusija suhteessa tartuntatautilakiin: Jos Suomea velvoittavassa muussa kansainvälisessä sopimuksessa on tästä laista ja sen nojalla annetuista säännöksistä poikkeavia määräyksiä, on sopimusmääräyksiä noudatettava.

Vaikutukset liikenteen sektorilla ja viraston toiminnassa

Epidemian tai pandemian käynnistyessä sen torjuntaa koskevista säännöistä aiheutuvia vaikutuksia on vaikea erotella itse taudista aiheutuvista vaikutuksista. Epidemian tai pandemian voidaan odottaa joka tapauksessa kuormittavan esimerkiksi sektorin ja viraston tilannekuva-, viestintä- ja neuvontapalveluja. Ehdotuksessa esitettyjä hygieniatoimia ja virastolle suunniteltuja viranomaistehtäviä voidaan pitää liikennepalvelujen luonteen ja merkityksen, asiakaspalvelun ja myös sektorin työterveyden näkökulmasta perusteltuina. Voidaan odottaa, että etukäteen vahvistetut selkeät vastuut ja toimenpiteet te-kevät toiminnasta ennakoitavampaa ja selkeämpää.

Yhteenveto

Liikenne- ja viestintäviraston näkemyksen mukaan tarkasteltavana olevassa hallituksen esitysluonnoksessa on hyvin huomioitu kuljetuspalvelujen merkitys poikkeuksellisissa epidemioissa ja pandemioissa ja muissa tartuntatauteihin liittyvissä vakavissa terveydenhuollon häiriötilanteissa, ehdotuksessa esitetyt kuljetuspalvelujen tarjoajia koskevat vaatimukset ovat tarkoituksenmukaisia, ja myös liikenteen kansainvälinen ulottuvuus on huomioitu.

Metsälampi Susanna
Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom)